

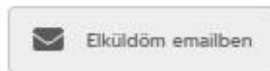
Forrás, HAON: <https://www.haon.hu/helyi-eletstilus/2024/02/debrecen-vidovenyecz-zsolt-szamitogep-informatika-gyujtemeny-fotok-haon>

Megnéztük a ritkaságokat

2024.02.11.

A számítástechnika kőkorszakának kincseit őrzi a debreceni gyűjtő – fotókkal

A digitális technológia evolúciójának hajnaláról származó gépeknek nem csak érdekes története, jelentős súlya és értéke is van.

HAJNAL LÁSZLÓ

Páratlan gyűjteménye van Vidovenyecz Zsoltnak
Forrás: Molnár Péter

Kevesen tudják, hogy hazánk legátfogóbb és legnagyobb magyar gyártású számítógép-gyűjteménye egy debreceni magángyűjtő tulajdonában van. A Hungarian Old Computers nevet viselő tárlat darabjai között olyan ipartörténeti világritkaságok is megbújnak, amik feltehetőleg az utolsó fennmaradt példányok a világon.

A Haon a gyűjtemény tulajdonosával, Vidovenyecz Zsolt informatikus mérnökkel beszélgett a számítástechnika múltjáról és jövőjéről, miközben egy kísérletező korszak egyedi és megismételhetetlen berendezéseit is megtekinthettük.

A gyűjtemény jelentős része a hévízi Egregyi Múzeumban, A 8 bit evolúciója, azaz a Pac-Man-tól az AI-ig című informatikatörténeti kiállításon látható jelenleg, amit a nagy érdeklődésre való tekintettel meghosszabbítottak, de még így is bőven volt mit mutatnia a kollekciónak a mérnöknek.

A hévízi kiállítás egy részlete
Forrás: Vidovenyecz Zsolt-archív

Híres sorozatokban is láthatjuk a gépeket

Vidovenyecz Zsolt csaknem 30 éve foglalkozik számítógépekkel. Elmondása szerint abba a korba nőtt bele, amikor a számítógépek megjelentek, a forradalmi technológia így gyakorlatilag berobbant az életébe. Akkoriban hidegháborús hangulat lengte körül a világot: az ipari kémkedés visszaszorítására 1947-ben létrehozták a COCOM-listát, a csúcstechnológiai eszközök szállítását blokkoló gazdasági embargót, ami az informatikát is nagyban érintette.

– Ez a magyar informatikatörténet szempontjából egy rendkívül izgalmas időszak volt, hiszen teret adott a hazai fejlesztéseknek. A magyar mérnökök számára valóságos Eldorádónak számított, hiszen mindenki kiélhette kreativitását. Szűk két évtizedig létezett magyar számítógépipar, ezalatt szinte minden kisebb vagy nagyobb cég gyártott számítógépet, azonban hirtelen meg is szűnt. A COCOM-lista 1992-es eltörlésével a nyugati technológia szabadon beáramolhatott az országba, a hazai termékeket így vagy bezúzták, vagy az enyészetté váltak – vázolta fel.

Vidovenyecz Zsoltban ekkor merült fel, hogy ezt a termékeny időszakot meg kellene őrizni az utókor számára. Már csak amiatt is, mert ennek a korszaknak a termékei szoborszerű alkotások, ellenben a mai, uniformizált tömeggyártással.

Akkoriban nem volt kompatibilitás, a cégek saját keretből alkalmaztak formatervezőket és fejlesztőket, akik gyakran elképesztő dolgokat produkáltak. Gyűjteményében 46 hazai gyártó ezer különböző informatikai eszköze található, és egyik sem hasonlít a másikra. Zsolt műtárgyként is tekint rájuk, hiszen nem egyszerű felhalmozásról van szó: minden tárgynak története van, illetve tetemes restaurátori munkát is belefektetett, hogy működőképeseek, vagy legalábbis kiállítható állapotúak legyenek.

Mára eljutott odáig, hogy a Hungarian Old Computerst múzeumok és nagy amerikai filmgyártók is megkeresik. Legutóbb a Prime Videón vetített Jack Ryan című sorozatban tűntek fel Vidovenyecz Zsolt gépei, de

hasonló magyar masinákat láthattunk a népszerű, HBO által készített Csernobil sorozatban is.

Egymás után bukkantak fel a különleges darabok
 Forrás: Molnár Péter

Nem a gyerek, cégek csaptak le az új technológiára

A gyűjteményen keresztül a szemlélő megértheti a számítógép működését, végigkövethetőek az egyes alkatrészek működései. Azokban az időkben még olyannyira drágák voltak a számítógépek, hogy megérte javítani őket. Példaként mutat nekünk egy, a Számítástechnikai Koordinációs Intézet (SZKI) által gyártott Proper-16-ot, Európa első IBM PC/XT klónja egymillió forint volt akkor, amikor egy fizetés háromezer forint volt, egy autó pedig nyolcvanezer.

És hogy ki engedhetett meg magának akkoriban ilyen luxust? Természetesen nem a gyereknek vették karácsonyra a számítógépet, hogy kedvére lövöldözzön a téli szünetben. A méregdrága eszközöket vállalatok vásárolták meg vagy bérelték, működtetésükre egy teljes informatikai osztályt tartottak fenn. Mivel kompatibilitás még nem létezett, külön szakembereket alkalmaztak, akik célprogramokat fejlesztettek a cég tevékenységére szabottan. Így egy kötöttárugyárban, a kohászatban a fejlesztők saját programot írtak a vállalatnak, de léteztek fejlesztőcégek, a Novotrade például készített raktárkészlet-nyilvántartó alkalmazást is.

A technológiai forradalom hevében teljesítményben viszonylag gyorsan elavultak, az értékük azonban sok esetben túlszárnyalja az egykori fogyasztói árukat. A veterán autókhoz hasonlóan

életciklusuk végéhez közeledve elértéktelenedtek, és bontóban végezték vagy gyűjteményekben landoltak, a régi számítógépek így ma már ritka muzeális értéket képviselnek. Többségük ma már nem szerezhető be.

Vidovenyecz Zsolt gyűjteményében több olyan darab is megtalálható, amelyből jó eséllyel nem létezik több példány. Amellett, hogy ez felelősséggel jár, a mérnök nem szeretné egy raktárban tárolni ezeket a darabokat, az időszakos kiállítások pedig meglehetősen körülményesek, akadnak ugyanis szerkeny méretű példányok is, a 300-400 kilós, húzott alumíniumból készült, egykor számítóközpontban használt masinák szállítás közben bizony könnyen megsérülhetnek. Az hévízi kiállításra például két teherautóval szállították el a gyűjtemény egy részét.

Jelenleg azon dolgozik és egyik fő célja, hogy lokálpatriótaként Debrecen hírét emelve állandó kiállításon kapjon helyet a világritkaságokat tartalmazó gyűjtemény. Fontosnak tartja, hogy a jövő nemzedéke is megismerhesse hazánk rendkívüli informatikai hagyatékát. Bízunk abban, hogy mások is felismerik ennek a jelentőségét, és támogatókra talál, hiszen egy olyan informatikatörténeti múzeum, amely több világritkaságot tud bemutatni, az mindig érték és hírérték marad. Az akár ezer négyzetméteres tér megtöltésére is alkalmas tárlatot a világritkaságoknak köszönhetően 2,7 millió euróra értékelték fel.

Az informatikus Debrecenben nyitna állandó kiállítást a kollekciónból
 Forrás: Molnár Péter

Ritka számítógépek érdekes történetekkel

Néhány ritkaságot is megmutatott nekünk: ilyen a Műszertechnika Szövetkezet Transmic-8-asa, amely a laptop ősének tekinthető. Ez is egy az utolsó fennmaradt példányok közül. Attól, hogy hordozható számítógép, még mindig harminc kilogrammos súlyról beszélhetünk, mely egy autó első ülését bizony teljesen beterítette. Akkumulátor természetesen még nem volt benne, azonban segítségével egyik pontból a másikba el tudták vinni a fontos adatokat. Érdekesség, hogy már akkor felmerült, hogy a hordozható szerkezeteké a jövő, azonban akkoriban ezt az ötletet butaságnak tartották, így nem aratott óriási sikert, amit részben a rendkívül magas árának is köszönhetett.

Egyetlen példányként ékesíti a gyűjteményt a Videoton R11-es, amely a Debreceni Konzervgyár számítóközpontjának volt az agya. Sokat elárul a négyszáz kilós monstrummal kapcsolatban, hogy amikor

egy kiállításon is részt vett, többen azt hitték, hogy egy kávéautomata, és keresték rajta a nyílást, ahová be lehet dobni az aprót.

Szó szerint asztali számítógép a Triton Gepárd-8-as, az asztal részét képező computert Zsoltnak egy idős férfi ajánlotta fel, aki korábban egy cégnél volt karbantartó. Miután a vállalkozás megszűnt, hazavitte a gépezetet, és satupadnak használta, évekig nem is sejtve, hogy egy nagyon ritka számítógép a munkaasztala.

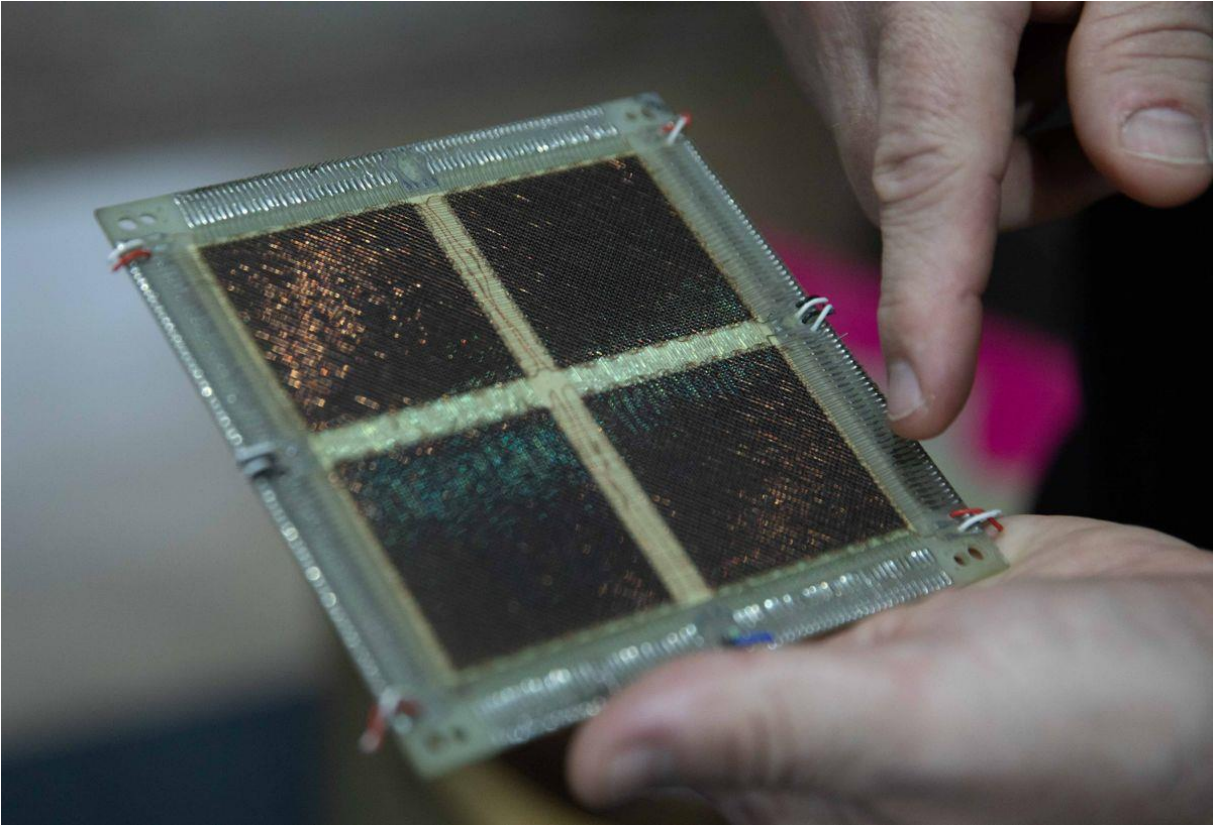
Megnéztük Vidovenyecz Zsolt számítógép-gyűjteményét

Fotók: Molnár Péter

Láttunk egy olyan 4 bites magyar számítógépmoddelt is, mely először került bolti forgalomba. A Mikromat kibernetikai építőkészlet egy számítógépmoddell, különböző logikai feladványokat lehetett beprogramozni. Érdekessége, hogy akkoriban sokan visszavitték az üzletbe, mondván: üres a doboz. A modell ugyanis nyomtatott áramkörökre épült, ami akkoriban egyáltalán nem volt ismert, így azt hitték, hogy hiányzik a belső része. A Mikromat a Budapesti Piarista Gimnázium legendás kibernetikai szakkörének alkotása, gyártója a Budai Járási Háziipari Szövetkezet volt.

1967-ben ez volt az első olyan berendezés, amelyet a lakosság is megvásárolhatott 400 forintos áron, ami akkor elég magasnak számított, a számítástechnika akkor még a nagy számítóközpontok kiváltsága volt.

A gyűjtő megmutatta a mai RAM-ok ősét, egy ferritgyűrűs memóriát is. A manapság adattárolásra használt körömmnyi méretű memóriakártyák elődjéből az 1950-es években gyakorlatilag egy szekrénynyit halmoztak fel, hogy ellássa a feladatát. Érdekessége, hogy a gyártását sosem tudták automatizálni, ugyanis a szemmel is alig látható gyűrűkön négy nagyon vékony vezetékkel kellett áthúzni, amiből egy kártyán akár több ezer is található, ezért ügyes kezű varrónőket alkalmaztak a feladat elvégzésére.

Ferritgyűrűs memória is van a gyűjteményben
Forrás: Molnár Péter

Ugyanígy a pendrive nagyapjával is megismerkedtünk, a hordozható eszköz, amely nemhogy a zsebben, még egy talicskában is nehezen fért volna el, a tárolókapacitása azonban összemérhetetlenül kicsi.

Mit hoz a digitális jövő?

Vidovenyecz Zsolt szerint rendkívül izgalmas korban élünk, látva, hogy a számítástechnika milyen észvesztő tempóban fejlődik. A nemrég berobbant mesterséges intelligencia gyökeresen meg fog változtatni mindent, de ugyanígy a kvantumszámítógépekkel kapcsolatos fejlesztések is. A hatalmas fejlődésnek beláthatatlan következményei vannak, noha valaki borúlátó ezzel kapcsolatban, ő optimistán látja a jövőt.

Steve Jobs, az Apple egyik alapítója szerint a számítógép az emberiség legnagyobb találmánya, amely mára megkerülhetetlen eszközzé vált. A mindennapi életünkben éppúgy jelen van, mint a mosógépekben, egy egyszerű mobiltelefon – mint személyi számítógép – pedig sokkal nagyobb teljesítményre képes, mint a gyűjtő kollekciójában lévő valamennyi számítógép összkapacitása együtt. A Hungarian Old Computers mottója:

„Ismerd meg a múltat, amiből a jövő gyökerezik.”

Aki kíváncsi Zsolt gyűjteményére, a jelenleg még virtuális múzeumot a www.holdcomputers.com weboldalon tudja megtekinteni.